

УДК 796.05.332:796.052.2

ТАКТИКО-СТРАТЕГІЧНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ ГРИ ФЛАНГОВОГО І НАПІВФЛАНГОВОГО ПІВЗАХИСНИКА-ВІНГЕРА У ФУТБОЛІ

Андрій ДУЛІБСЬКИЙ¹, Богдан ВІНОГРАДСЬКИЙ²,
Олексій ГУЦУЛЯК³, Віталій ЗАТОРСЬКИЙ⁴,
Роман ПАВЕЛЧАК⁵, Андрій ШАНДОР⁶

^{1,2,3,4,5}Львівський державний університет фізичної культури,
м. Львів, Україна,

⁶Львівський національний аграрний університет, м. Львів, Україна,
e-mail: dulibskyy_andriy@ukr.net,

ORCID: ¹0000-0001-6652-8391, ²0000-0002-4417-2811,
⁶0000-0001-9873-0842

Анотація. Сучасний футбол переходить на етап неklasичної максимально гнучкої ігрової структури: просторово-часові змагальні аспекти (амплуа гравців на футбольному полі та їхні тактико-стратегічні переміщення) залежать не тільки від структури, а й видозмінюють її залежно від завдань, які виникають перед командою впродовж гри, поведінки суперника чи найменших змін у процесі матчу. Тактичні системи гри у футбол змінюються та стають менш жорсткими, оскільки зростає кількість нових тактико-стратегічних блоків організації та ведення ігрових дій.

Важлива роль у сучасних стратегіях гри команд із футболу належить гравцям, які контролюють ігровий простір у флангових і напівфлангових (прилеглих до флангових) зонах футбольного поля, – фланговим та напівфланговим півзахисникам-вінгерам.

Отже, метою роботи є вивчення тактико-стратегічних закономірностей змагальної діяльності флангового та напівфлангового півзахисника-вінгера в сучасних стратегіях гри у футбол.

Установлено, що вінгери в сучасному футболі – бездоганно фізично і функціонально підготовлені, добре технічно оснащені та швидкісні гравці з відмінно поставленим ударом сильнішою ногою та вмінням ефективно діяти у флангових і напівфлангових ігрових зонах. Передусім, це – футболісти з необхідною швидкістю ігрового та комбінаційного мислення, а також прийняття швидких і правильних тактико-стратегічних рішень.

Ключові слова: футбол, стратегія, тактика, вінгер, фланг, напівфланг.

TACTICAL AND STRATEGIC REGULARITIES OF THE GAME FLANK AND SEMI-FLANK WINGER IN FOOTBALL

Andriy DULIBSKYY¹, Bohdan VYNOHRADSKYY²,
Oleksiy GUTSULYAK³, Vitaliy ZATORSKY⁴,
Roman PAVELCHAK⁵, Andriy SHANDOR⁶

^{1,2,3,4,5}Lviv State University of Physical Culture, Lviv, Ukraine,
⁶Lviv National Agrarian University, Lviv, Ukraine,

e-mail: dulibskyy_andriy@ukr.net,
ORCID: ¹0000-0001-6652-8391, ²0000-0002-4417-2811,
⁶0000-0001-9873-0842

Abstract. Modern soccer moves to the stage of the non-classical maximum-flexible game's structure: the spatial-temporal competitive aspects (the role of players on the football field and their tactical and strategic moves) depends not only on the structure, but also modifies it depending on the tasks that arise before the team during the game, the opponent's behavior or the slightest changes in the game's process.

The tactical systems of the game of football are changing and becoming less stringent, as the number of new tactical and strategic blocks of organization and conduct of the game has increased.

An important role in the modern strategies of the football game's teams belongs to players who control game space in the flanking and semi-flanked areas of the football field – the flank and semi-flank midfielder-wingers.

Therefore, the purpose of the work is to study the tactical and strategic patterns of the competitive activity of the flank and semi-flank midfielder-winger in modern game strategies.

It has been established that "wingers" in modern football – perfectly physically and functionally prepared, well equipped technically and high-speed players with a well-stroke "stronger" leg and ability to perform well in the flank and semi-flagship game zones. First of all, it's footballers with the modern speed of game and combining thinking, as well as making the adoption of fast and correct tactical strategic decisions.

In modern football, the main players' location during the match can vary as much or as much as possible. This also applies to tactical and strategic aspects of the game of the flank and half-flank midfielder-winger team.

Depending on the gaming situation, the tactical and strategic necessity, and the development of events on the football field, any player may be in the central part of the football field.

However, directly responsible for the "wings" of the attack and the defense of «its own» a team is, of course, the flank and half-flank midfielder-winger. Thus, for the sake of success, not only the very tactical system, which is a form, how much the content of the game and how it is organized, and how the team is thought over to the smallest details of the game tactical and strategic actions, matters not only.

Keywords: football, strategic, tactics, "winger", flank, half-flank.

Постановка проблеми. Для сучасного футболу характерними є певні глобальні тактико-стратегічні блоки, які можна назвати стратегіями: індивідуальна та коаліційна взаємозамінність, інтенсифікація гри, універсалізація футболістів, колективний відбір, всі різновиди пресингу і, як правило, ефективне завершення атаки (точні удари у площину воріт, підвищення ролі гри «на випередження» в завершальній фазі). Ці характерні риси свідчать про перехід з індивідуального рівня організації структури гри на колективний (коаліційно-стратегічний) [4, 5, 6, 7, 9, 10, 11].

Отримання наукового знання та його опредметнення в структурах практики стало визначальним чинником суспільного поступу, виміром його прогресивності у стратегічно-прагматичному сенсі [1, 2, 4, 5, 6]. Практика сприяє безперервному розширенню наукових знань [5, 6, 7, 9, 14, 18, 19].

Сучасна наука про футбол має численні дослідження, які ґрунтуються на врахуванні кількості та якості дій футболістів у різних аспектах гри [1, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 18].

Вихідний принцип нашого підходу полягає в тому, що у футболі, як і в інших командних ігрових видах спорту, кінцевий підсумок є значно більшим, аніж проста сума ігрових локальних компонентів. Усі великі футбольні команди в історії футболу вміли скеровувати індивідуальний талант навіть найвидатнішого гравця на благо колективних ігрових завдань, що підтверджено дослідженнями [1, 3, 4, 5, 7, 9, 12, 16]. Значною мірою це стосується і гравців, які контролюють

ігровий простір у флангових і напівфлангових зонах футбольного поля, – флангових та напівфлангових півзахисників-вінгерів.

Вінгер (від англ. «wing» – крило) – фланговий або напівфланговий півзахисник-напівнападник у футболі, який грає майже вздовж усього правого чи лівого флангу або напівфлангу. Тактико-стратегічний простір його ігрової діяльності – від одного кутового прапорця до іншого на половині поля противника, проте на одному своєму фланзі і спрямований переважно на атакуючі тактико-стратегічні дії. Найважливіше ігрове завдання вінгера – постійно створювати небезпеку на своєму фланзі поблизу штрафного майданчика суперника. У захисних побудовах своєї команди вінгер допомагає фланговому захисникові, або латералю нейтралізувати атакуючі дії команди суперника (див. рис. 1).

Етимологія походження терміна «вінгер» сягає часів, коли зароджувався еволюційно-революційний «тотальний» футбол. «Хрещені батьки» «тотального» футболу, голландець Рінус Міхелс та українець Валерій Лобановський, у тактико-стратегічних побудовах своїх команд використовували флангових гравців, які, за визначенням цих видатних тренерів, були «крилами» атаки [6, 7, 14]. Перевагами такого тактико-стратегічного підходу є варіативність в атакуючих акціях, широта і глибина наступальних дій, зокрема саме завдяки «крилам» атаки – «вінгерам». У кожній ігровій лінії при використанні такого підходу є гравці, які підтримують атаку, оборону, усі різ-

новиди командного пресингу, високу мобільність і чіткість дій при тактико-стратегічних перебудовах.

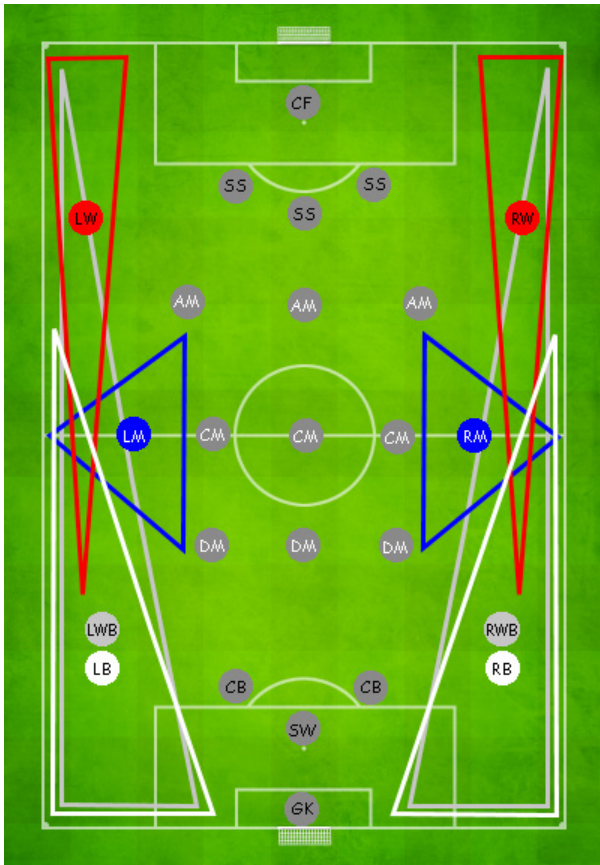

Рис. 1. Змагальний тактико-стратегічний простір флангових і напівфлангових футболістів (червоним кольором позначені зони ігрової активності вінгерів на правому і лівому флангах)

Оскільки в наступальних тактико-стратегічних діях футбольних команд розрізняють три умовні ігрові фази (організацію, розвиток і завершення), можна з великою часткою вірогідності стверджувати, що вінгер активно задіяний у всіх фазах атакуючої гри своєї команди [14].

На позиції вінгерів зазвичай грають добре технічно оснащені, швидкісні та витривалі гравці. Талановиті флангові півзахисники-вінгери створюють багато проблем захистові суперників, постійно та різноманітно доставляючи м'яч у штрафний майданчик і створюючи там небезпечні для команди суперника ігрові ситуації, здебільшого виконують роль голеадорів-бомбардирів, завершуючи атаку своєї команди прицільним ударом у площину воріт суперника.

Зв'язок роботи з науковими темами. Роботу виконано згідно зі Зведеним планом науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2011–2016 рр. за напрямом «Науково-методичні основи удосконалення системи під-

готовки спортсменів у футболі з урахуванням особливостей змагальної діяльності» (номер державної реєстрації – 0111U001722).

Метою дослідження є вивчення тактико-стратегічних закономірностей змагальної діяльності флангового та напівфлангового півзахисника-вінгера в сучасних стратегіях гри у футбол.

Здійснення мети роботи передбачає виконання таких основних **завдань**:

1. Проаналізувати найпоширеніші захисні та наступальні тактико-стратегічні закономірності ведення гри у флангових і напівфлангових зонах футбольного поля в сучасному футболі.

2. Вивчити вплив організації гри у флангових і напівфлангових зонах футбольного поля на загальнокомандну організацію та структуру гри в сучасних стратегіях команд із футболу.

3. Визначити показники ігрової діяльності флангового та напівфлангового півзахисника-вінгера в сучасних стратегіях гри у футбол.

4. Розробити комплекс засобів навчання, виховання, удосконалення, тренування і розвитку флангового та напівфлангового півзахисника-вінгера в сучасних стратегіях гри у футбол.

Для виконання **завдань** застосовано загальнонаукові та спеціально-наукові **методи дослідження**:

1. Теоретико-методичний аналіз і узагальнення спеціальної наукової та методичної літератури.

2. Теоретико-методичний аналіз і узагальнення матеріалів інтернету.

3. Аналіз відеоматеріалів футбольних матчів команд високої кваліфікації: «Динамо» (Київ, Україна), «Шахтар» (Донецьк, Україна), «Карпати» (Львів, Україна), «Дніпро» (Дніпро, Україна), «Реал» (Мадрид, Іспанія), «Баварія» (Мюнхен, Німеччина), «Барселона» (Барселона, Іспанія), «Ліверпуль» (Ліверпуль, Англія), «Манчестер Сіті» (Манчестер, Англія), «Манчестер Юнайтед» (Манчестер, Англія), «Тоттенхем» (Лондон, Англія), «Челсі» (Лондон, Англія), «Арсенал» (Лондон, Англія), «Шальке» (Гельзенкірхен, Німеччина), «Вест Хем» (Лондон, Англія), «Севілья» (Севілья, Іспанія), а також відеоматеріалів футбольних матчів збірних команд України (національної, молодіжної, студентської, юніорської та юнацьких (17–18-річних футболістів)). Окрім того, проведено детальний відеоаналіз офіційних ігор збірної команди Львівського державного університету фізичної культури, яка брала участь у чемпіонаті України з футболу серед команд вищих навчальних закладів країни сезонів 2014–2015 рр., 2015–2016 рр., 2017–2018 рр.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Спеціалісти футболу вважають, що тактико-стратегічні взаємодії гравців однієї або кількох ліній у насту-

пальній грі здійснюють неочікуваним чергуванням поступових (позиційних) та швидких атак (контратак) [5, 6, 7, 9, 11, 12, 13, 14, 15]. Варіабельність застосування наступальних засобів, часта зміна ритму і напряду тактико-стратегічних дій під час гри залежить від способу та організації дій своєї команди в атаці та дій команди суперника в захисті. Вибір способу ведення наступальних дій свідчить про добру або недостатню тактичну підготовленість гравців, вдало або не зовсім вдало обрану тактико-стратегічну модель гри [7, 11, 12, 17, 18].

Організація атаки розпочинається в той момент, коли м'яч відібрано в суперника або він вийшов за межі поля, а команда отримала можливість розпочати атаку. Розвиток атаки – це та фаза, коли гравці долають тактико-стратегічний ігровий простір, що відділяє їх від воріт суперника. Завершення атаки характеризується створенням небезпечної гольової ситуації та ударом у площину воріт команди суперника [16, 18].

Оскільки завдання атаки полягає в тому, щоб подолати захист суперника та забити в його ворота м'яч, гравці змушені обирати ефективні способи її ведення. Найкращі передумови для успішного завершення мають ті атаки, що проводяться швидко, «прямовертикально», з малою кількістю передач м'яча уздовж ширини поля. Саме в такому випадку команда суперника не встигає своєчасно організувати оборону [11, 15, 17].

Організуюючи командні дії у нападі, застосовують швидку та поступову (або позиційну) атаку. Швидкий напад (контратаку) здійснюють завдяки випередженню суперника і в тих ситуаціях, коли суперник не зумів організувати свого захисту. Поступова (позиційна) атака здійснюється за допомогою великої кількості передач, продуманого і розважливого розіграшу м'яча, поступового просування вперед для пошуку слабких місць у захисних побудовах суперника і створення необхідних умов для несподіваного та швидкого виходу гравців на завершальну ударну позицію [7, 14, 18].

Ефективні засоби посилення наступальних тактико-стратегічних дій у футболі:

1. Миттєве перенесення атаки з одного флангу на інший за допомогою довгої передачі та виходу в ігрову зону приземлення м'яча одного з гравців.
2. Ігрові дії одного з нападників якомога ближче до вільного центрального захисника з подальшим «перетягуванням» захисника на один із флангів.
3. Максимальне використання всього ігрового периметра футбольного поля завдяки різноманітним передачам м'яча вперед, упоперек і навіть, якщо необхідно, назад.
4. Участь в атаці флангових і центральних захисників та півзахисників [4, 5, 6, 7, 13, 16, 17, 18].

Основним завданням колективних наступальних тактико-стратегічних дій є створення чисельної переваги над суперником на одній із ділянок поля, щоб створити передумови для взяття воріт суперника. Засобами здійснення таких ігрових і комбінаційних дій є передачі та прийом м'яча, виходи гравця або групи гравців на позиції у вільних ігрових зонах із використанням швидкісних переміщень чи застосування обманних дій і рухів (фінтів), щоб ввести суперника в оману та відірватися від нього [7, 9, 11, 15, 17, 18, 19].

На думку багатьох спеціалістів футболу [1, 3, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 14, 15, 17, 18], команда не повинна залежати лише від м'ячів, забитих у ворота суперника виключно нападниками. Якщо вінгери також забивають м'ячі у ворота команди суперника і віддають гольові передачі, то забитих м'ячів і перемог у команди буде значно більше [12, 14, 18].

Виклад основного матеріалу з аналізом отриманих результатів. У сучасному футболі команди в ігрових тактико-стратегічних схемах (1+4+3+3; 1+4+4+2; 1+4+5+1; 1+4+1+4+1) використовують одного, двох і дуже рідко трьох (приміром, англійський «Ліверпуль» з Мохамедом Салахом, Садіо Мане і Джерданом Шакірі) півзахисників-вінгерів [16], амплуа яких передбачає виконання змагальних командних завдань на ключових позиціях у флангових і напівфлангових зонах футбольного поля своєї команди.

Одним із найтипівіших дуєтів вінгерів у сучасному футболі є гравці англійського футбольного клубу «Манчестер Сіті» Рахім Стерлінг і Лерой Сане (рис. 2). Типовість цього дуєту футболістів у тому, що на правому фланзі в тактико-стратегічних ігрових побудовах «Манчестер Сіті» виступає Рахім Стерлінг – футболіст, у котрого сильнішою («робочою») є права нога, а зліва – шульга з сильнішою («робочою») лівою ногою – Лерой Сане.

Sane		Sterling	
Last season	This season	Last season	This season
26	32	33	33
5	10	7	18
3	15	6	11
8	25	13	29
223	97	193	89

Рис. 2. Ігрові показники вінгерів англійського футбольного клубу «Манчестер Сіті» Лероя Сане і Рахіма Стерлінга в сезоні 2017–2018 рр. і 2018–2019 рр. (за даними <https://www.skysports.com/football>)

Згідно з задумами одного з найкращих сучасних тренерів-новаторів європейського та світового футболу і за сумісництвом тренера футбольного клубу «Манчестер Сіті» Хосепа Гвардіоли, вінгери при атаці своєї команди повинні розташовуватися якнайширше на футбольному полі, доки м'яч не буде «доставлено» до штрафного майданчика або площі воріт команди суперника (рис. 3). При цьому Стерлінг і Сане не тільки забивають м'ячі у ворота суперників, а й дисципліновано дотримуються позиційно-динамічних тактико-стратегічних принципів організації та ведення гри Хосепа Гвардіоли.

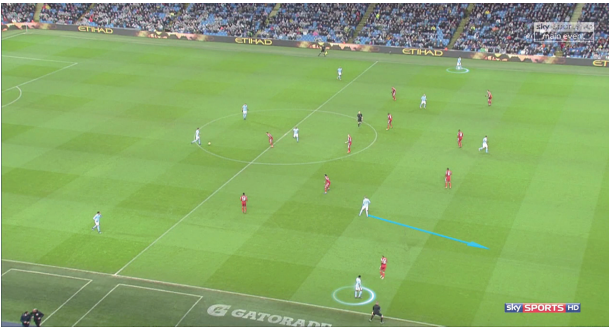

Рис. 3. Тактичне розташування півзахисників-вінгерів Рахіма Стерлінга і Лероя Сане під час наступальних дій англійського «Манчестер Сіті» (ігрові позиції виділено умовними колами) (за даними <https://www.skysports.com/football>)

У процесі гри у футбол часто виникають ігрові ситуації, коли необхідно за допомогою підготовчих комбінаційних дій «зібрати» на певній частині футбольного поля основні ігрові сили як своєї команди, так і команди суперника, а потім довгою діагональною кросом-передачею переадресувати («перевести») м'яч у вільну ігрову зону, де перебуває вінгер або фланговий захисник чи латераль своєї команди (рис. 4). Таким тактико-стратегічним прийомом у сучасному футболі часто користуються команди високої кваліфікації.

Рис. 4. «Переведення» м'яча на іншу частину футбольного поля у виконанні гравців «Манчестер Сіті» у матчі Прем'єр-ліги Англії (за даними <https://www.skysports.com/football>)

Практика футболу доводить, що концентрація певної кількості гравців як своєї команди, так і команди суперника на тому фланзі, куди переведено м'яч, дає змогу проводити миттєві та блискавичні, але дуже небезпечні голюві атаки на іншому фланзі, за умови ще одного переведення м'яча в ігрові зони, де немає великої кількості (скупченості) гравців.

У такому тактико-стратегічному ключі діяли іспанська «Барселона» та німецька «Баварія» в період, коли їх очолював Хосеп Гвардіола. Саме так тепер діють гравці «Манчестер Сіті» під керівництвом Гвардіоли. Спортивні, маркетингові та економічні досягнення цих великих футбольних клубів у сучасному футболі не викликають жодних сумнівів [11, 16, 19].

Атиповим дуєтом вінгерів є гравці збірної команди України Андрій Ярмоленко та Євген Коноплянка (рис. 5). Атиповість розташування українських футболістів-вінгерів полягає в тому, що Андрій Ярмоленко розміщується, як правило, на правому фланзі своєї команди, виконуючи більшість ігрових дій (передачі, удари, ведення, дриблінг, контроль м'яча) лівою ногою. Євген Коноплянка грає зазвичай на протилежному, лівому фланзі своєї команди, виконуючи більшість ігрових дій (передачі, удари, ведення, дриблінг, контроль м'яча) правою ногою.

Рис. 5. Стартовий склад збірної команди України в офіційному матчі Ліги націй зі збірною командою Чехії, в якому флангові півзахисники-вінгери – Андрій Ярмоленко та Євген Коноплянка – «закривають» відповідно правий і лівий фланги та напівфланги атаки української збірної команди (за матеріалами <https://footballhub.com.ua>)

Зважаючи на дані попереднього теоретичного дослідження, ми розробили і запропонували комплекс засобів, спрямованих на розвиток і вдосконалення ігрового та комбінаційного мислення під час виконання тактико-стратегічних дій флангових і напівфлангових півзахисників-вінгерів. Дослідження проведено впродовж 2014–2018 років із футболістами старших юнацьких, юніорської та молодіжної команд футбольних клубів «Карпати»

(м. Львів) та «Львів» (м. Львів), які брали участь у чемпіонаті України з футболу серед команд клубів Дитячо-юнацької футбольної ліги України, Об'єднання професіональних футбольних клубів України «Прем'єр-ліга» («обмеження вікового цензу – до 17 років», «обмеження вікового цензу – до 19 років» та «обмеження вікового цензу – до 21 року» відповідно).

Деталізовану апробацію запропонованих підходів щодо застосування комплексу засобів, спрямованих на розвиток і вдосконалення ігрового та комбінаційного мислення під час виконання тактико-стратегічних дій флангових і напівфлангових півзахисників-вінгерів, проведено у процесі офіційних матчів збірної команди Львівського державного університету фізичної культури, яка брала участь у чемпіонаті України з футболу серед команд вищих навчальних закладів країни сезонів 2014–2015 рр., 2015–2016 рр., 2017–2018 рр. під егідою Всеукраїнської футбольної асоціації студентів.

Реалізація педагогічного принципу «від простого – до складного», «від відомого – до невідомого», від «близького – до далекого» полягала в тому, що при виборі засобів навчання, удосконалення, тренування та розвитку тактико-стратегічних дій флангових і напівфлангових півзахисників-вінгерів основну увагу було зосереджено на аспектах моделювання умов змагальної діяльності. Напрацьовані, вивчені та доведені до певного рівня автоматизму тактико-стратегічні дії футболістів запропоновано виконувати в ігровому режимі спочатку на передігрових навчально-тренувальних заняттях, а потім – і у процесі офіційних ігор.

Під час експерименту проведено спеціальне дослідження, щоб виявити доцільність співвідношення тривалості серій ігрових вправ, їх інтенсивності, кількості повторень, режимів чергування ігрових серій із відпочинком. Також ураховано важливість внеску кожного з факторів до системи управління функціями організму, особливостей взаємовпливу, меж взаємодотуки кожного фактора та можливості їх розподілу в часі, залежно від характеру і тривалості реакцій – відповідей.

Усі ці сторони спеціальної підготовленості розвивали за допомогою техніко-тактичних засобів підготовки, тому в навчально-тренувальному процесі створювали умови для вдосконалення індивідуальної майстерності флангових і напівфлангових півзахисників-вінгерів.

Експериментальним групам під час командних тренувань у певній послідовності та дозовано пропонували алгоритмічний набір завдань, які описують основні, вузлові елементи структури гри флангових і напівфлангових півзахисників-вінгерів за таким умовним алгоритмом (рис. 6–11):

Завдання 1 (рис. 6)

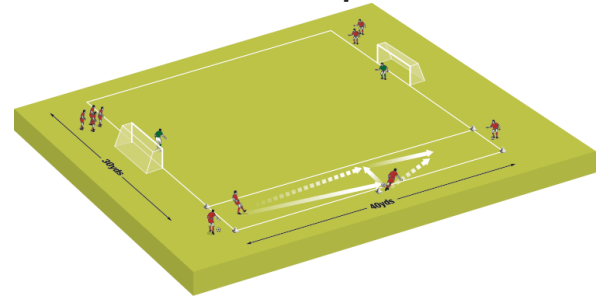

Рис. 6. Індивідуальні тактико-стратегічні дії флангових і напівфлангових півзахисників-вінгерів після отримання передачі (м'яча) від партнера

Умови завдання: футболісти розподіляються на чотири групи, дві з яких розташовуються на правій чверті футбольного поля, решта – на протилежній – лівій половині. У кожній групі гравці поділяються на «пари», які перебувають праворуч та ліворуч від кожного воріт. Метою кожної «пари» футболістів є передача м'яча «в крок» і «на хід» від одного з гравців, який розташовується біля лінії одних воріт, та прийом передачі на максимальній швидкості, гра «в стінку» з «автором» передачі та наступним швидкісним веденням м'яча до лінії протилежних воріт. Після цього завдання виконують у зворотному напрямку.

Завдання 2 (рис. 7)

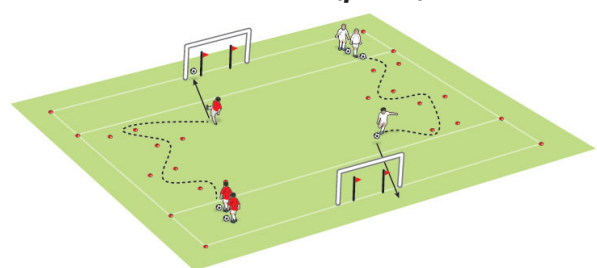

Рис. 7. Індивідуальні тактико-стратегічні дії флангових і напівфлангових півзахисників-вінгерів спочатку без протидії, а надалі з пасивною та активною протидією захисника або групи захисників

Умови завдання: футболісти розподіляються на дві групи, одна з яких розташовується на правій чверті футбольного поля, а друга – на протилежній – лівій половині. Метою кожної «пари» футболістів є завдання завершального удару в певну частину площини воріт («під ближню» або «під дальню» стійки воріт) після виконання ведення, обігрування умовних суперників та серії обманних рухів (фінтів). Усі завдання для гравців оголошує тренерський склад на початку навчально-тренувального заняття або відразу перед виконанням цієї вправи. Після завдання завершального удару в площину воріт гравці од-

нієї групи переходять у іншу групу. Надалі у вправі рекомендовано спочатку пасивну, а потім активну протидію одного та, як складніший варіант, двох або трьох гравців захисної ланки (центральної та флангових захисників у різних поєднаннях).

Завдання 3 (рис. 8)

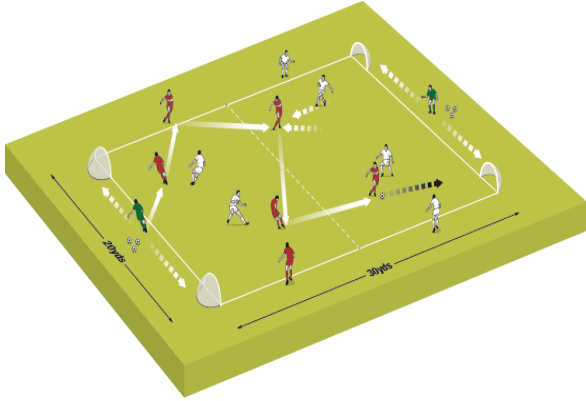

Рис. 8. Групові тактико-стратегічні взаємодії флангових і напівфлангових півзахисників-вінгерів з різних флангів та гравців інших амплуа у грі на четверо малих воріт із чотирма «нейтральними» гравцями (по два в кожній команді) та двома воротарями

Умови завдання: гра пхп футболістів на четверо малих воріт на майданчику зменшених розмірів. Обов'язковою умовою є швидкісні переміщення гравців та м'яча у флангових і напівфлангових зонах, контроль м'яча в центральній частині майданчика та переведенням м'яча на протилежний фланг. М'яч зараховують тоді, коли він забитий у ворота команди суперника в один дотик після передачі партнера.

Завдання 4 (рис. 9)

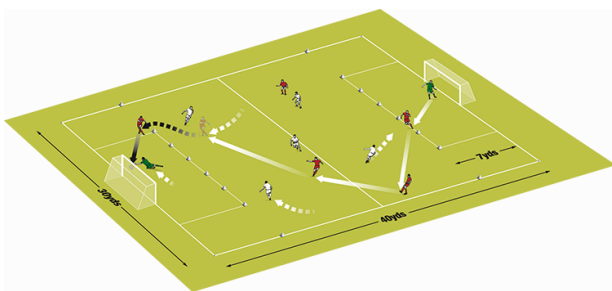

Рис. 9. Групові тактико-стратегічні взаємодії флангових і напівфлангових півзахисників-вінгерів із різних флангів та гравців інших амплуа згідно з моделлю гри

Умови завдання: гра пхп футболістів на всьому периметрі футбольного поля. М'яч у гру вводить воротар у флангові та напівфлангові зони вінгерам на «своєї» половині футбольного поля. За допомогою коротких і середніх передач м'яч доставляють у центральну зону, здійснюють конт-

роль м'яча в центральній зоні та миттєве переведення м'яча на протилежний фланг. Атаку воріт команди суперника продовжує або завершує вінгер, який діє на цій ділянці футбольного поля. Згодом за такою ж схемою організують атаку іншої команди, яка перед тим була в ролі команди, що оборонялася. Виконання всіх тактико-стратегічних дій у цьому завданні рекомендовано в певній послідовності та згідно з визначеними закономірностями: захисні дії команди, яка не володіє м'ячем, спочатку здійснюють у пасивному режимі, потім – в активному.

Завдання 5а (рис. 10)

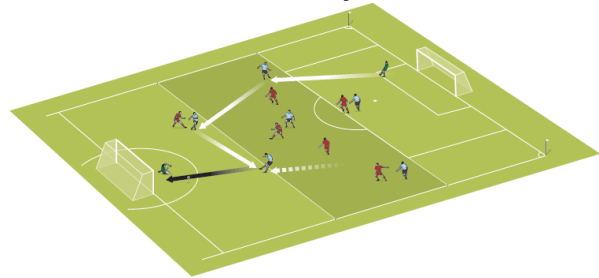

Рис. 10. Групові та командні тактико-стратегічні взаємодії флангових і напівфлангових півзахисників-вінгерів із гравцями інших амплуа та завершальною фазою згідно з моделлю гри

Умови завдання: гра пхп футболістів на всьому периметрі половини футбольного поля. М'яч у гру вводить воротар у флангові та напівфлангові зони вінгерам на «своєї» половині футбольного поля. За допомогою коротких і середніх передач м'яч доставляють до воріт команди суперника. Завершальний удар здійснює гравець, який «підключається» до атаки з глибини футбольного поля.

Завдання 5б (рис. 11)

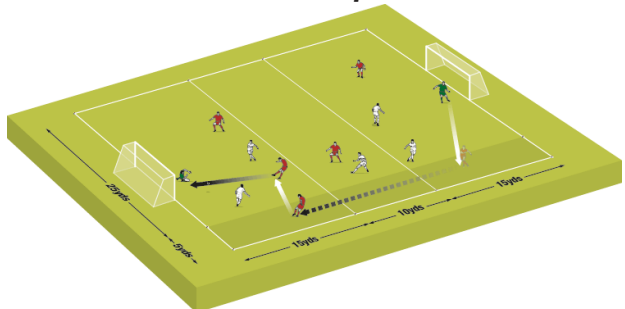

Рис. 11. Групові та командні тактико-стратегічні взаємодії з виведенням на завершальну (ударну) позицію флангових і напівфлангових півзахисників-вінгерів згідно з моделлю гри

Умови завдання: гра пхп футболістів на майданчику зменшених розмірів. М'яч у гру вводить воротар у флангові та напівфлангові зони на «своєї» половині футбольного поля. За допомогою коротких і середніх передач м'яч доставляють до

воріт команди суперника. Завершальний удар здійснюють після спрямованої передачі м'яча одним із флангових гравців на вінгера або центрального нападника «своїї» команди.

Під час підготовки до офіційних ігор, а також на теоретичних заняттях та розборі матчів футболістам демонстровано добір тактико-стратегічних відеоелементів, коли потрібно розташовуватися широко, коли і куди переміщуватися, як створювати тактико-стратегічний ігровий простір для «своїї» команди. Тематичні навчально-тренувальні заняття, розбір ігор та конкретних ігрових ситуацій допомогли гравцям досягнути певного рівня компетентностей у цьому аспекті гри.

Під час дослідження зроблено спробу створити моделі навчально-тренувальних впливів, які б стосувалися конкретних завдань підготовки як до одного матчу, так і до серії ігор та були спрямовані на розвиток правильного тактичного мислення і спеціальних швидкісних і координаційних рухових можливостей та тактичного мислення і спеціальних видів витривалості (швидкісної, координаційної, силової, психологічної). Третім видом моделей були моделі впливу, які б створювали умови, що підтримують досягнутий ментальний і функціональний стан організму флангових і напівфлангових півзахисників-вінгерів.

Кількість і різноманітність варіантів тактико-стратегічних комбінацій, вивчених футболістами на навчально-тренувальних заняттях, розглянуто як показник рівня резервування їхніх можливостей при виникненні несподіваних ситуацій у грі. Кожна розучена завчасу комбінація збільшувала ефективність діяльності футболістів у непередбачуваних ситуаціях, навіть тоді, коли такі ситуації були цілком новими.

Сьогодні в сучасному футболі зростає усвідомлення того, що в динамічному та мінливому футбольному середовищі команди повинні використовувати гнучкі динамічні тактико-стратегічні концепції. Підстава цього – інноваційне стратегічне мислення, яке може бути передумовою інноваційного розвитку сучасного футболу, зокрема українського професійного та дитячо-юнацького [1, 3, 4].

Перспективи подальших пошуків полягають у вивченні та науково-аналітичному осмисленні змагальної діяльності гравців атакують ігрових амплуа в сучасних стратегіях команд із футболу.

Висновки:

1. У сучасному футболі основне розташування гравців упродовж матчу може варіюватися по-різному. Це стосується і тактико-стратегічних аспектів гри флангового та напівфлангового півзахисника-вінгера команди. Залежно від ігрової ситуації, тактико-стратегічної необхідності та роз-

витку подій на футбольному полі, у центральній частині футбольного поля може опинитися будь-який гравець. Проте прямо відповідальним за тактико-стратегічну ефективність «крил» атаки і оборони «своїї» команди є, безумовно, фланговий та напівфланговий півзахисник-вінгер. Отже, для досягнення успіху має значення не як сама тактична система, що є формою, як зміст гри і способи її організації та ведення командою продуманих до найменших деталей ігрових тактико-стратегічних дій.

2. Навчання, виховання, тренування, вдосконалення та розвиток висококваліфікованого флангового та напівфлангового півзахисника-вінгера є складним завданням. Простота дій гравців цього амплуа, як видається на перший погляд, досить оманлива. Для флангового та напівфлангового півзахисника-вінгера недостатньо лише добре здійснювати атакують і тактико-стратегічні дії на «рідному» фланзі. До обов'язків флангового та напівфлангового півзахисника-вінгера належить контроль флангових і напівфлангових ігрових просторів як у зоні оборони «своїх» воріт, так і в зонах створення та завершення небезпечних голевих моментів біля воріт команди суперника.

3. Індивідуальні тактико-стратегічні дії флангового та напівфлангового півзахисника-вінгера підпорядковуються колективній грі, що жодною мірою не зменшує переваг окремих «яскравих» гравців, які є лідерами у своїх командах. Водночас не варто забувати про імпровізацію, яка може бути як індивідуальною, так і командною, вносячи до гри елемент тактичної несподіваності та ігрового дезорієнтування суперника.

4. До висококласного флангового та напівфлангового півзахисника-вінгера, як і загалом до гравців всієї команди, висувають вимоги високої мобільності під час організації будь-якого наступального або оборонного маневру. За одну гру гравець цього амплуа пробігає в різному темпі та з різною, зокрема, максимальною інтенсивністю від 9300–10700 до 11100–12450 метрів.

5. Для флангового та напівфлангового півзахисника-вінгера високої кваліфікації модельними є такі показники ігрової діяльності: сума техніко-тактичних дій в одному матчі – від $57,2 \pm 3,4$ до $102,2 \pm 1,9$ при помилці (неточних техніко-тактичних діях) від 19 до 34%. Кількість передач – від $21 \pm 8,9$ до $53 \pm 4,1$ при точності (передача дійшла до партнера) від 71% і вище.

6. Для флангового та напівфлангового півзахисника-вінгера високої кваліфікації характерним є різностороннє застосування широкого арсеналу техніко-тактичних дій під час гри. Важливе значення в ігровій діяльності висококваліфікованого

флангового та напівфлангового півзахисника-вінгера мають кількісні показники кількості успішних обведень гравців команди суперника в різних зонах футбольного поля (в середині поля $2,1 \pm 0,9$; на половині поля суперника $12,7 \pm 4,8$), довгих передач м'яча вперед, поперек і назад ($2,8 \pm 2,5$; $2,5 \pm 0,5$; $1,1 \pm 1,0$) та коротких і середніх передач уперед ($10,4 \pm 1,8$; $10,2 \pm 1,3$), назад і впоперек ($7,5 \pm 3,9$; $10,1 \pm 1,8$).

7. Зріст висококласного флангового та напівфлангового півзахисника-вінгера в сучасному футболі коливається від $158,0 \pm 2,3$ см до

$183,2 \pm 1,2$ см, $p < 0,01$, вага від $57,9 \pm 4,4$ кг до $80,4 \pm 2,0$ кг, $p < 0,01$ і худорлявість (відсоток жирової тканини) від $8,6 \pm 1,9\%$ до $11,3 \pm 1,4\%$, $p < 0,01$).

8. Розроблено комплекс засобів навчання, удосконалення, тренування і розвитку флангового та напівфлангового півзахисника-вінгера в сучасних стратегіях гри у футбол, в основу якого покладено принцип тактико-стратегічного контролю флангових і напівфлангових ігрових просторів як у зоні оборони «своїх» воріт, так і в зонах створення та завершення небезпечних гольових моментів біля воріт команди суперника.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ефективність виконання стандартних положень у футболі [Електронний ресурс] / Виноградський Б., Дулібський А., Хоркавий Б., Колобич О. // Спортивна наука України. – 2016. – № 3(73). – С. 9–14. – Режим доступу: <http://sportsscience.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/421/405>.
2. Горкгаймер М. Критика інструментального розуму / М. Горкгаймер. – Київ : ППС. – 2002. – 338 с.
3. Вплив проявів швидкісних якостей футболістів на ефективність виконання стандартних положень [Електронний ресурс] / Дулібський А., Виноградський Б., Хоркавий Б., Колобич О. // Спортивна наука України. – 2016. – № 5(75). – С. 28–39. – Режим доступу: <http://sportsscience.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/451>.
4. Дулібський А. Структурно-змістові компоненти змагальної діяльності центрального (опорного) півзахисника в сучасному європейському футболі [Електронний ресурс] / Андрій Дулібський, Тарас Завійський, Богдан Виноградський // Спортивна наука України. – 2016. – № 5(75). – С. 10–19. – Режим доступу: <http://sportsscience.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/606/586>.
5. Тактико-стратегічні аспекти змагальної діяльності центрального захисника у сучасних оборонних стратегіях гри команд з футболу [Електронний ресурс] / Андрій Дулібський, Андрій Маркович, Богдан Виноградський, Богдан Хоркавий, Олег Колобич, Олександр Огерчук, Ярослав Грисьо // Спортивна наука України. – 2017. – № 5(81). – С. 22–33. – Режим доступу: <http://sportsscience.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/645/623>.
6. Тактика и стратегия в футболе / Зеленцов А. М., Лобановский В. В., Ткачук В. Г., Кондратьев А. И. – Киев : Здоров'я, 1989. – 192 с.
7. Зеленцов А. М. Моделирование тренировки в футболе / А. М. Зеленцов, В. В. Лобановский. 2-е изд. перераб. и доп. – Киев : Альтерпрес, 1998. – 216 с.
8. Іванченко А. О. Теоретико-методологічний аспект дослідження креативності особистості / А. О. Іванченко // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / за ред. С. Д. Максименка. – Київ : Інформаційно-аналітичне агенство, 2010. – Т. 10, вип. 17. – С. 162–172.
9. Дулібський А. В. Моделювання тактичних дій у процесі підготовки юнацьких команд з футболу : метод. посіб. / Дулібський А. В. – Київ : Федерація футболу України, 2003. – 131 с.
10. Дулібський А. В. Техніко-тактична підготовка юних футболістів / А. В. Дулібський, Й. Г. Фалес. – Київ : ФФУ, 2001. – 61 с.
11. Хоркавий Б. В. Особливості розвитку фізичних якостей юних футболістів за допомогою неспецифічних і специфічних засобів / Богдан Хоркавий, Олександр Огерчук, Олег Колобич // Спортивна наука України. – 2017. – № 2(78). – С. 35–46 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sportsscience.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/601/582>
12. Guida Tecnica Per Le Scuole Di Calcio / Federazione Italiana Giuoco Calcio: Settore Giovanile e Scolastico. – Roma, 2008. – 572 p.
13. Khorkavyy B., Gargula L. Szkolenie młodzieży na Ukrainie. Nowoczesna Piłka Nożna. Teoria i Praktyka. Współczesne koncepcje szkolenia młodych piłkarzy nożnych. – Opole, 2016. – S. 70–86.
14. Michels R. Team Building: The Road to Success / R. Michels. – Cardinal Publishing Group, 2001. – 298 p.
15. Pircher M. Differenzielles Torschusstraining Im Fußball / M. Pircher. – Munchen : Stiebner Verlag GmbH, 2009. – 120 s.
16. SOCCER POSITIONS & FIELD TACTICS by Ivan Bobanovic [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.goalden.com/category/positions-field-tactics/>
17. Ruiz L. Spanish Soccer Coaching Bible: Youth & Club / L. Ruiz. – Michigan: Reedswain Publishing, 2002. – Vol. 1. – 308 p.
18. The Future Game – Elite. The Football Association Technical Guide For Young Player Development / The Football Association. – London, 2010. – 275 p.
19. Soccer coach weekly [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.soccercoachweekly.net/soccer-drills-and-skills/soccer-coaching-drill-to-exploit-overload-situations/>

REFERENCES

1. Виноградський Б, Дулібський А, Хоркавий Б, Колобич О. Ефективність виконання стандартних положень у футболі. Спортивна наука України. [Інтернет]. 2016;3(73):9–14. Доступно: <http://sportsscience.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/421/405>.
2. Горкгаймер М. Критика інструментального розуму. Київ: ППС; 2002. 338 с.
3. Дулібський А, Виноградський Б, Хоркавий Б, Колобич О. Вплив проявів швидкісних якостей футболістів на ефективність виконання стандартних положень. Спортивна наука України. [Інтернет]. 2016;5(75):28–39. Доступно: <http://sportsscience.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/451>.
4. Дулібський А, Завійський Т, Виноградський Б. Структурно-змістові компоненти змагальної діяльності центрального (опорного) півзахисника в сучасному європейському футболі. Спортивна наука України. [Інтернет]. 2016;5(75):10–19. Доступно: <http://sportsscience.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/606/586>.
5. Дулібський А, Маркович А, Виноградський Б, Хоркавий Б, Колобич О, Огерчук О, Грисьо Я. Тактико-стратегічні аспекти змагальної діяльності центрального захисника у сучасних оборонних стратегіях гри команд з футболу. Спортивна наука України. [Інтернет]. 2017;5(81):22–33. Доступно: <http://sportsscience.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/645/623>.
6. Зеленцов АМ, Лобановский ВВ, Ткачук ВГ, Кондратьев АИ. Тактика и стратегия в футболе. Киев: Здоров'я; 1989. 192 с.
7. Зеленцов АМ, Лобановский ВВ. Моделирование тренировки в футболе. 2-е изд. перераб. и доп. Киев: Альтерпрес; 1998. 216 с.
8. Іванченко АО. Теоретико-методологічний аспект дослідження креативності особистості. В: Максименко СД, редактор. Актуальні проблеми психології. 36. наук. пр. Ін-ту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Київ: Інформаційно-аналітичне агенство; 2010;10;17, с. 162–172.
9. Дулібський АВ. Моделювання тактичних дій у процесі підготовки юнацьких команд з футболу: метод. посіб. Київ: Федерація футболу України; 2003. 131 с.
10. Дулібський АВ, Фалес ЙГ. Техніко-тактична підготовка юних футболістів. Київ: ФФУ; 2001. 61 с.
11. Хоркавий Б, Огерчук О, Колобич О. Особливості розвитку фізичних якостей юних футболістів за допомогою неспецифічних і специфічних засобів. Спортивна наука України. [Інтернет]. 2017;2(78):35–46. Доступно: <http://sportsscience.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/601/582>
12. Guida Tecnica Per Le Scuole Di Calcio / Federazione Italiana Giuoco Calcio: Settore Giovanile e Scolastico. Roma; 2008. 572 p.
13. Khorkavyy B, Gargula L. Szkolenie młodzieży na Ukrainie. Nowoczesna Piłka Nożna. Teoria i Praktyka. Współczesne koncepcje szkolenia młodych piłkarzy nożnych. Opole; 2016, s. 70–86.
14. Michels R. Team Building: The Road to Success. Cardinal Publishing Group; 2001. 298 p.
15. Pircher M. Differenzielles Torschusstraining Im Fußball. Munchen: Stiebner Verlag GmbH; 2009. 120 s.
16. Soccer positions & field tactics by Ivan Bobanovic. [Internet]. Available from: <http://www.goalden.com/category/positions-field-tactics/>
17. Ruiz L. Spanish Soccer Coaching Bible: Youth & Club. Michigan: Reedswain Publishing; 2002;1. 308 p.
18. The Future Game – Elite. The Football Association Technical Guide For Young Player Development / The Football Association. London; 2010. 275 p.
19. Soccer coach weekly [Internet]. Available from: <https://www.soccercoachweekly.net/soccer-drills-and-skills/soccer-coaching-drill-to-exploit-overload-situations/>

Стаття надійшла до редколегії 18.09.2018

Прийнята до друку 23.10.2018

Підписана до друку 31.10.2018